

Л. Ф. Калашниковъ.

ЯЗЫКЪ ПОШОШЯ

ДЕШЕСТВЕННАГО ПЪШНЯ.

ИЗДАНО ПЕРВОЕ.

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО „ЗНАМЕННОЕ ПЪШНЮ“.

КІЕВЪ.

Типографія „С. В. Кульженко“, Пушкинская, 4.

1911.

Станицы Катинзданской
хутора Лепинова
Федора Николаева
Ур. Головлева,
19¹/₁₅ г.

Предисловіе.

Среди любителей церковнаго пѣнія въ послѣднее время все чаще и чаще приходится слышать нареканія на пѣвцовъ-профессионаловъ за то, что ими совершенно почти не употребляется при богослуженіи демественное пѣніе.

Не входя въ обсужденіе причинъ такого индифферентнаго отношенія пѣвцовъ къ демественному пѣнію, фактъ его, такъ сказать, заброшенности оспаривать не приходится. А между тѣмъ, пѣніе это, кромѣ своеобразно-красивыхъ мелодій, имѣетъ и еще одно важное преимущество, дающее ему право на дальнѣйшее существованіе,—это его древнее происхожденіе, восходящее, по свидѣтельству лѣтописи, къ XI вѣку.

„Во время княженія благочестиваго Ярослава Владиміровича *),— читаемъ мы надписи во многихъ демественныхъ книгахъ.—придоша изъ Царя-града Богомъ подвизаеміи трие мужіе во градъ Кіевъ и принесоша съ собою пѣвчія книги демественнаго пѣнія, паче же и святое троесрочное гласованіе **) и отъ толѣ начаса въ Россіи святое пѣніе“ (лѣтопись, часть 3). Вотъ почему мнѣ кажется вполне справедливымъ мнѣніе лицъ, полагающихъ, что демественное пѣніе должно преподаваться въ старообрядческихъ школахъ наравнѣ съ обычнымъ знаменнымъ пѣніемъ.

Желая послужить дѣлу распространенія сего пѣнія, я и предлагаю настоящій трудъ мой вниманію желающихъ обучаться ему. Задавшись цѣлью дать полную демественную азбуку, я не ограничился какой либо одной изъ существующихъ нынѣ демественныхъ азбукъ, а старался собрать ихъ возможно большее количество, что мнѣ и удалось сдѣлать. Въ предлагаемой азбукѣ собраны демественные знаки изъ всѣхъ ниже приводимыхъ источниковъ ***). Если въ

*) Сынъ св. князя Владиміра.

**) Демественное пѣніе не имѣетъ закона осмогласія, какъ знаменное-крюковое, не имѣетъ такъ же и четырехъ согласій, мелодіи его вращаются только въ трехъ согласіяхъ: мрачномъ, свѣтломъ и тресвѣтломъ. Можетъ быть, подъ словами „троесрочное гласованіе“ здѣсь и разумѣется три согласія, однако, съ достовѣрностью утверждать это нѣтъ основанія, потому что „слово *строка*—въ русской пѣвческой номенклатурѣ, имѣло много значеній, совершенно различныхъ“. (Разумовскій „Церк. Пѣніе въ Россіи“, стр. 214).

***) При составленіи послужили мнѣ руководствомъ: 1) азбука демественная при книгѣ проф. Разумовскаго „Ц. П. въ Р.“ 2) азбука демественная иргизскихъ монастырей, прекрасная рукопись начала прошлаго столѣтія принадлежащая старообрядческому діакону г. Николаевска, Сам. губ., о. Іакову Кожакіну. 3) Двѣ демественныя азбуки московскихъ или бѣднскихъ писемъ. 4) Азбука демественная (печатная) М. Д. Озорнова. 5) Азбука демественная, рукопись Н. С. Сырникова, составителя „Ключа къ церковному уставу“. 6) Четыре демественныя книги, двѣ московскаго письма и двѣ древнія неизвѣстныхъ писцовъ.

какомъ либо знакѣ замѣчалось различіе по разводу на простые крюки, я его приводилъ два и три раза, ссылаясь въ примѣчаніи на тотъ или другой источникъ, гдѣ эта разница наблюдается. При этомъ я старался достигнуть того, чтобы демественные ключи все шли послѣдовательно одинъ за другимъ согласно ихъ начертанію. Такое расположеніе, по моему мнѣнію, даетъ возможность безъ затрудненія отыскать тотъ или другой требующійся знакъ.

Каждый демественный знакъ поется въ мрачномъ, свѣтломъ и тресвѣтломъ согласіяхъ. Напр., знакъ № 77 у насъ разведенъ такъ: *фа соль фа ми*. Онъ же можетъ быть *ре ми ре утъ, ми фа ми ре, соль ля соль фа, ля фа ля соль* и *фа соль фа ля*. Думаю, что это само собою понятно для каждаго, знакомаго съ простымъ знаменнымъ пѣніемъ, а потому считаю что распространяться объ этомъ болѣе нѣтъ надобности.

Въ разводѣ на простые крюки, по азбукамъ московскимъ, проф. Разумовскаго и иргизскихъ монастырей, продолжительность звука въ восьмую цѣлой статіи выражены: переводкой, борзымъ голубчикомъ, скамейцей и подчашіемъ съ отсѣчками; стрѣлами свѣтлыми, громосвѣтлыми и стопницею съ помѣтою ударка. Переводка, голубчикъ и скамейца 2 звука по $\frac{1}{8}$ вверхъ, подчашіе 2 звука по $\frac{1}{8}$ внизъ, стрѣла свѣтлая и громосвѣтлая 3 звука вверхъ: 1 и 2-й по $\frac{1}{8}$, 3-й, если стрѣла безъ отсѣчки, въ $\frac{1}{2}$, съ отсѣчкой въ $\frac{1}{4}$, съ задержкой $\frac{3}{4}$.

Съ правой стороны на страницахъ азбуки поставлены буквы, онѣ обозначаютъ сокращенно имена, или авторовъ азбукъ, или мѣсто ея написанія, буква *Р.*—Разумовскій, *И.*—азбука иргизскихъ монастырей, *М.*—московскія азбуки и демественники, *С.*—Сырниковъ, *О.*—Озорновъ.

Признаки, преимущественно для тресвѣтлаго согласія, мною заимствованы изъ демественника московскаго письма, принадлежащаго кievскому старобудническому діакону о. Симеону Маслову. Въ этомъ демественникѣ наблюдается вполнѣ систематичное опризначеніе, посредствомъ коего, по одному демественному знаку, безъ красныхъ помѣтъ, можно различать высоту звуковъ, а это очень важно во многихъ отношеніяхъ, въ особенности же въ педагогическомъ.

Кіевъ, 1911 г.

Л. Ф. Калашниковъ.

ВЗБУКА ДЕМЕСТКЕННАА СЪ РАЗВОДОМЪ
 НА ПРОСТОЕ ЗНАМА . **В**РАСНЫА
 ЗНАЧАТЪ ДЕМЕСТКЕННЫА КЛЮЧИ ,
 А ЧЕРНЫА ПРОСТОЕ ЗНАМА .

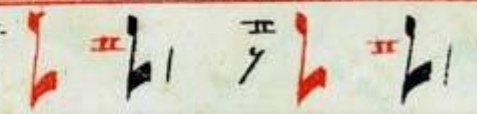

Г		
К		Р. И.
Т		Р. М. С.
А		Р. С.
М		
СО		Р. И. С.

3		
н		р. м. Ѡ.
ѣ		й.
ѣ		й. р.
ѣ		Ѡ.
ѣ		с.
ѣ		р. м. ѣ. Ѡ. ТАКОЕ ЖЕ НАЧЕР. ОФ Р. И Ѡ. ПОС- ТОРЕНО, И РАЗБО- ДЪ ЯМА СЪСТАВЛ.
ѣ		
ѣ		
ѣ		с.
ѣ		р.

р		р. ѿ.
к		р. м. с.
ка		ѿ.
кк		м.
кт		ѿ. с.
кд		р. ѿ ѿзор. Замѣчено: покажи въ поети и кцѣли.
ке		м. р. ѿ. с.
кѡ		р.
кз		р. м.
ки		ѿ.
кѣ		р. ѿ. с.
л		м. ѿ

ЛД		М. Р. О.
ЛЕ		Р.
ЛГ		О.
ЛД		Р. И. С.
ЛЕ		И. Р.
ЛС		Р. И.
ЛЗ		
ЛН		М. Р. С. О.
ЛЖ		Такое же на- иертаніе оу Р. похторено крѣ воукъ хмаста.
М		Р.
МА		Р. И.
МК		М. Р.

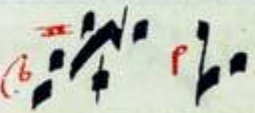

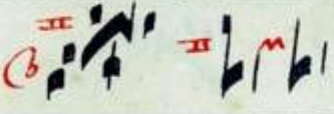

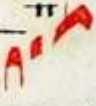
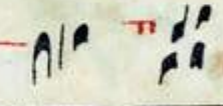
2

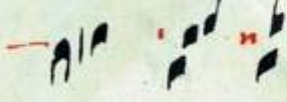

МГ	II 	Р. М.
МА	II 	Р. М. Ѡ.
МЕ	II 	Р. Ѡ.
МС	II 	Ѡ.
МЗ	II 	Р.
МИ	М 	
МЛ		
Н	М 	Б.
НА	II 	
НБ	II 	Р. Н.
НГ	II 	Б.
НА	II 	Р.

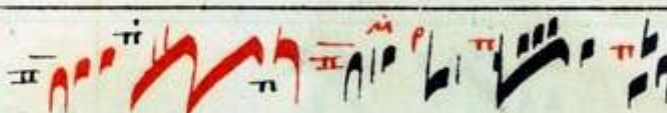
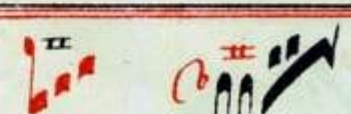

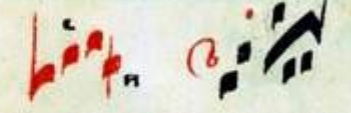
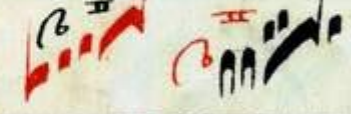

3

1 HE		И. Р. О.
1 HS		С.
1 H3		М. Р.
1 HH		Р. И. М. С.
1 HP		И. Р.
1 Hm		Р. О.
1 Hу		И. Р.
1 Hу.		М. О.
1 Hм		Р. С.
1 Hу.		М. О. Р.
1 Hу		
1 Hу		Р. И. М.

4

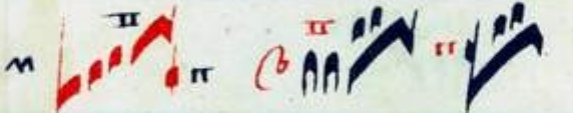

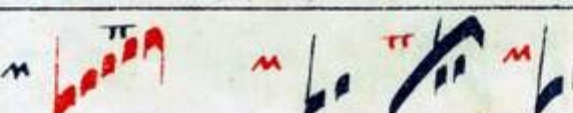

100			И. С.
101			
102			Г.
103			Г. И.
104			Г. И. С.
105			О.
106			Г. И. С.
107			Г. М. О.
108			Г.
109			Г.
110			
111			

Ѡ	 	Къзе. Ѡ. замѣ чено: „к концѣ“ р. ѡ.
ѡ	 	р. Ѡ.
ѡѠ	 	Ѡ.
ѡѡ	 	
ѡѡѡ	 	р.
ѡѡѡѡ	 	Ѡ р.
ѡѡѡѡѡ	 	
ѡѡѡѡѡѡ	 	
ѡѡѡѡѡѡѡ	 	
ѡѡѡѡѡѡѡѡ	 	
ѡѡѡѡѡѡѡѡѡ	 	ѡ. ѡ.
ѡѡѡѡѡѡѡѡѡѡ	 	м. Ѡ.

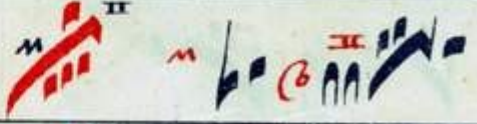
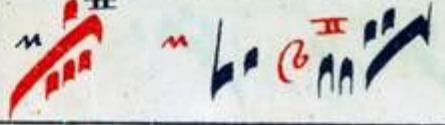

чѦ		
чѢ		р.
чѣ		ѡ.
чѤ		р.
чѥ		
чѦ		р.
чѢ		р. м. ѡ. ѡ.
чѣ		р. ѡ. ѡ.
чѤ		р. ѡ. м.
рѦ		ѡ.
рѢ		
рѣ		ѡ.

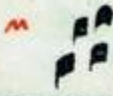

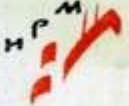

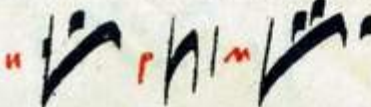

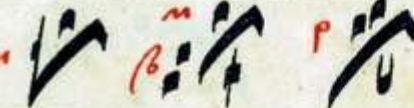

5

Ѧ

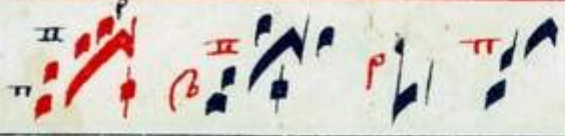

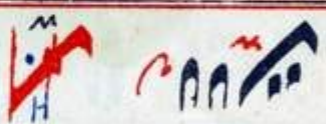

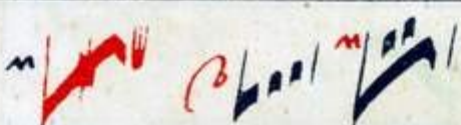
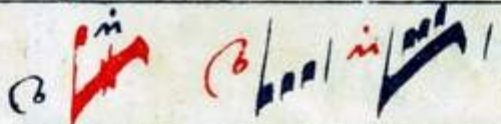

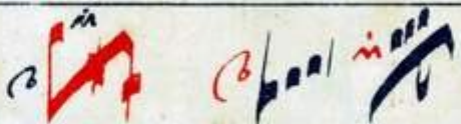

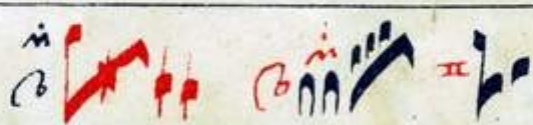
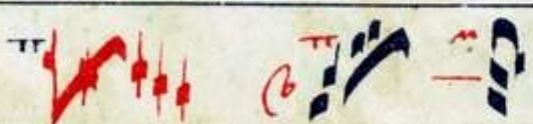
рѣ		р.
рѣ		м. Ѡ.
рѣ		й.
рѣ		р. й. с.
рѣ		
рѣ		р.
рѣ		м. й. р. Ѡ.
рѣ		
рѣ		м. р.
рѣ		Ѡ.
рѣ		р. й.
рѣ		м. р.

6

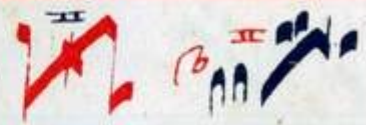

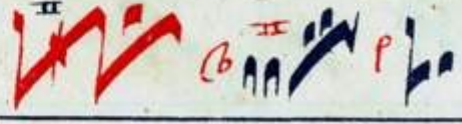

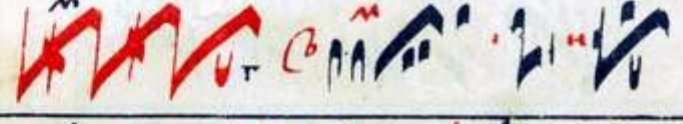
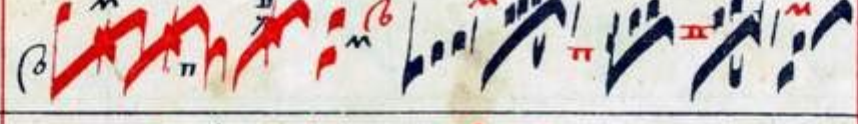

рѣі		Р. И. С.
рѣи		Р. М. О.
рѣѣ		Р. С.
рѣи		Р. И.
рѣі		И.
рѣк		Р. М. О.
рѣка		О.
рѣкѣ		С.
рѣкѣ		Р. И. С.
рѣка		Р.
рѣкѣ	 <p><i>должно быть красное</i></p>	Р. И. С.

ркс			р. с. Ѡ
ркз			Ѡ. р. з.
рки			Ѡ. р.
ркѡ			
рл			р.
рлл			р. Ѡ. м. Ѡ.
рлк			Ѡ.
рлт			Ѡ.
рлд			Ѡ.
рле			с.
рлс			м. р. Ѡ.
рлз			

р̄ли		р. м. Ѡ.
р̄ля		р. м. Ѡ.
р̄лх		р.
р̄ла		с.
р̄лв		р. ѱ. с.
р̄лг		
р̄лд		с.
р̄ле		р. ѱ. с.
р̄лз		р. ѱ. м. Ѡ.
р̄лѣ		р.
р̄лн		с.
р̄ло		р.

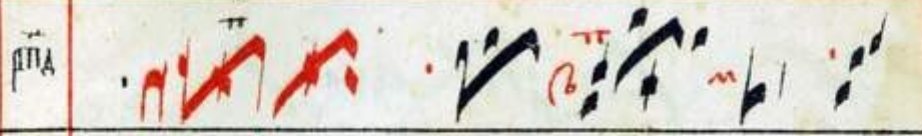

рн		м. р. Ѡ.
рна		м. р. Ѡ.
рне		н. с.
рнт		м. р.
рд		Ѡ.
рде		м. Ѡ.
рде		н. с. Ѡ.
рз		р. с.
рни		м. н. р. Ѡ.
рнд		м. н. Ѡ. с.
рз		р.
рзд		м. р. Ѡ.

8

рѣхъ		р.
рѣтѣ		р. ѿ. м.
рѣтѣ		ѿ.
рѣтѣ		ѿ
рѣтѣ		р. м. ѿ.
рѣтѣ		ѿ.
рѣтѣ		р.
рѣтѣ		ѿ.
рѣтѣ		р. ѿ.
рѣтѣ		м.

9

рѡѢ		р. м. ѡ.
рѡГ		р. о.
рѡД		м. р. и. ѡ.
рѡЕ		р.
рѡС		и. р.
рѡЗ		с.
рѡИ		ѡ.
рѡР		м. и. р. ѡ.
рѡТ		р. ѡ.
рѡѦ		м. и. р. с. ѡ.
рѡѢ		м. р. о.
рѡГ		и. с.

рѣа		р. с.
рѣе		ѣ. с.
рѣс		м. ѣ. р.
рѣз		м. р. с. ѡ.
рѣи		м. ѡ.
рѣо		р. ѡ.
рѣ		м. ѣ. р.
рѣа		с.
рѣк		м. р.
рѣг		м. ѣ. р. с. ѡ.

рѣа		р. Ѡ.
рѣе		р. н. м. Ѡ.
рѣс		м. Ѡ.
рѣз		р. ѡ.
рѣи		с.
рѣѡ		
ѣ		Ѡ.
ѣа		р. Ѡ. к ѡзв. ѡ и м. пока. 33. 1/4.
ѣв		м. р. Ѡ. к ѡзв. ѡ, по. сѣдан. 33. 1/4.
ѣг		р. м. ѡ. Ѡ.
ѣд		ѡ. р.

ѦѦ		Ѧ.
ѦѢ		м.Ѣ.р.Ѧ.Ѣ.
ѦѢ		р.
ѦѢ		Ѧ.
ѦѢ		Ѧ.
ѦѢ		м.Ѣ.р.Ѧ.Ѣ.
ѦѢ		Ѣ.
ѦѢ		м.Ѣ.р.Ѧ.Ѣ.
ѦѢ		Ѣ.р.Ѧ.Ѣ.
ѦѢ		р.
ѦѢ		Ѣ.Ѣ.
ѦѢ		Ѣ.

10.

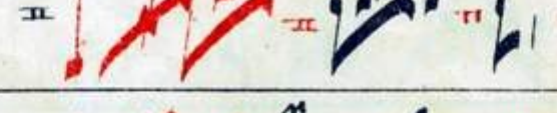

11

12

СІ		С.
ШИ		И. С.
СИ		Р.
СК		И. С.
СКА		И. Р. С.
СКБ		И.
СКГ		М. Р. И. С.
СКД		Р. И.
СКЕ		Р. И. С.
СКЗ		Р. О. И.
СКІ		М.
СКИ		И

СКѢ		Р. Н.
СЛ		М. О.
СЛА		Н.
СЛВ		Н. Р.
СЛГ		Р.
СЛД		Н. М. Р. С.
СЛЕ		Р.
СЛС		М. О. С.
СЛЗ		
СЛН		Р. М.
СЛО		Н.
СМ		М. И. Р. О.

В

СМА		И. Р.
СМБ		Р.
СМД		И.
СМЕ		Р.
СМС		Р.
СМЗ		И. М. Р. О.
СМИ		И.
СМД		И.
СН		И.
СНА		О.
СНБ		И. Р. С.
СНР		М. Р.

CHD		Ō.
CHĖ		Р.
CHG		Ō.
CHЗ		Ж.Р.
CHM		М.Р.О.
CHP		Р.И̇.
CHQ		М.Ō.
CHX		И̇.
CHB		М.Р.
CHT		Ō.
CHA		И̇.Р.С.
CHĖ		Р.

135		Ѡ.
136		Г.
137		И.
138		С.
139		М. И.
140		Р. И. С.
141		С.
142		М. Ѡ.
143		М. И. Р. Ѡ.
144		И.
145		И.

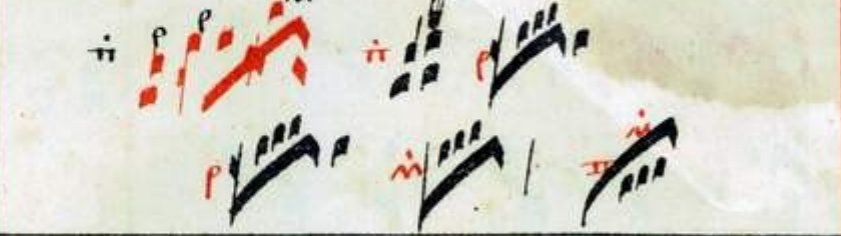

сѡз		г.
сѡи		и. с.
сѡѣ		и.
сп		и.
спа		г.
спъ		и. с.

сѣт		г.
сѣд		й. г.
сѣе		
сѣс		г. й. с.
сѣз		с.
сѣи		г. м. о. й. с.
сѣр		м.
сѣт		
сѣд		г. м. о.
сѣе		й.

сѣт		р. м. Ѡ.
сѣа		р.
сѣе		Ѡ.
сѣс		м. Ѡ.
сѣз		н. р. с.
сѣи		р.
сѣф		
ѣ		р. м. Ѡ.
ѣа		м. Ѡ р.
ѣк		Ѡ
ѣг		р.

14

<p>тѣ</p>		<p>р. ѿ.</p>
<p>тѣ</p>		<p>р. о. с.</p>
<p>тѣ</p>		<p>с.</p>
<p>тѣ</p>		<p>р. м.</p>
<p>тѣ</p>		<p>м. р. ѿ.</p>
<p>тѣ</p>		<p>ѿ.</p>

ѳѳ		р.
ѳѳ		р. н. ѳ. м.
ѳѳ		р. м. ѳ
ѳѳ		н.
ѳѳ		м. р. ѳ
ѳѳ		м.
ѳѳ		н.

ТЪІ		И. Р. С.
ТЪІІ		И. Р. С.
ТЪІІІ		И. С.
ТЪК		И.
ТКА		И.
ТКБ		И.

<p>TKT</p> 	 	<p>И.</p>
<p>TKA</p> 		<p>С.</p>
<p>TKE</p> 		<p>И. С.</p>

TKS.

Шрифтѣніе.

ЛФ	Начертаніе начинается:	ЛН	ЛМ	Начертаніе начинается:	ЛН
А-Д	СТАТІЕЮ	А	СФ	КЛЮЧЪ ИМѢЮЩІЙ СЛѢКОЙ	
Е	ПАЛКА	-		СТОРОНЫ СТАТІЮ.	Г
Ѕ	ЕЛОЖИТІА	-	ІІ-ІІІ	КЛЮЧЪ БЕЗЪ ТОНКОЙ ЛІНІИ	
З-ЛЗ	КРЮКОМЪ	Г		СЛѢКА	-
ЛЗ-МЗ	ПАРАКЛИТОМЪ	-	ІІІ-ІІІІ	КЛЮЧЪ БЕЗЪ ТОНКОЙ ЛІНІИ,	
МЗ-ЅА	СТОПИЦЕЮ	-		ИМѢЮЩІЙ СЛѢКОЙ СТО-	
ЅЕ-ТД	ЗАПАТЮ	А		РОНЫ ЗАПАТЮ	ШБ.
ТЕ-РД	ПЕРЕКОДКОЮ	Е	ІІК-ІІЗ	КЛЮЧЪ БЕЗЪ ТОНКОЙ ЛІНІИ,	
РІ-РІЕ	СКАМЕЙЦЕЮ	Ѕ		СЛѢКА КОГДА СТОЛТЪ РАЗ-	
РКС-РІВ	СТРЕЛОЮ	З		ЛИЧ. ПАЛКИ.	ЛД
РНГ-РД	КЛЮЧЕМЪ	И	ІІН-ІІІ	КЛЮЧЪ БЕЗЪ ТОНКОЙ ЛІНІИ,	
РДВ-ЕД	КЛЮЧЕМЪ СЛѢКА КОГДА			СЛѢКА НАЧИНАЮЩІЙСА	-
	ЗАПАТЮ	Ф		СТАТІЕЮ	Л
СЕ-ЕЗ	КЛЮ І ПРЕДШ. СТОП.	І	ІІІ-ІІК	ДЕМЕСТВЕННЫЯ МЕЛОДІИ	СІ
ЕИ	КЛЮЧЪ І ПРЕДШЕДЪВЮЩЕЙ				
	ЕМЪ ВЕРТИКАЛ. ТЕРТОЮ	-			

Съ рѣкописи Л.Ф. Калашникова. Издачеи
 старовѣрцы: Л.Ф. Калашниковъ и С.Д.
 Чистоговъ. Печ. в тип. С.В. Кузьменко в Кіевѣ
 1841 ГОДА.